

4. Грабовський В. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2014. № 4. С. 355-363.
5. Лукіна Т. Моніторинг розвитку освітньої галузі як інструмент державно-громадського управління загальною середньою освітою. Вісник Української академії державного управління при Президентіві України. 2013. № 2. С. 153-157.
6. Струк Н. Загальноосвітня школа в нових умовах господарювання. Освіта і управління. 2006. Т. 9. № 1. С. 165-168.
7. Шульга Л. А. Українська система управління освітою: поступ до демократичного виміру. Педагогіка і психологія. 2015. № 1. С. 65-71.
8. Шульга Л. Система управління освітою в Україні на різних етапах суспільно-політичного розвитку. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2015. № 3. С. 442-447.

Гевко В.

Науковий керівник – доц. Шпак М. М.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчання у закладі вищої освіти здійснює незаперечний вплив на всі сфери життєдіяльності сучасної молоді людини, в тому числі на її особистісне зростання та професійне становлення. Одним із найбільш важливих і складних періодів для більшості студентів, які вступили до вузу на перший курс, є період адаптації до нових умов навчання у ЗВО.

Висока нервово-психічна напруга, емоційний та інформаційний стрес, підвищена тривожність, хронічна втома, виснаження функціональних резервів організму, зниження працездатності – саме такі стани притаманні багатьом студентам-першокурсникам, які змінили звичну шкільну атмосферу на якісно нове освітнє середовище. Тому першочерговим завданням психологічної служби вузу та педагогічного колективу є сприяння успішній адаптації студента до навчання, що забезпечить гармонізацію взаємодії особистості молоді людини з навколишнім середовищем [7].

Проблемі адаптації першокурсників до навчання у ЗВО присвячено багато досліджень як у вітчизняній (О.І. Борисенко, О.В. Винославська, К.Г. Делікатний, А.В. Захарова, В.А. Кан-Калік, М.В. Левченко, О.Г. Мороз, В.Г. Панок та ін.), так і зарубіжній (Е. Еріксон, Д. Клаузен, Е. Паскарелла та ін.) психології. Дослідники працюють над вивченням соціально-психологічних чинників адаптації першокурсників до навчання у вузі, труднощів у перебігу цього процесу та особистісних властивостей, які сприяють їх подоланню. Також розробляються шляхи та засоби сприяння успішній адаптації першокурсників (Н.А. Московець, Н.В. Хазратова) та надання їм психологічної підтримки (Д.В. Василенко, А.П. Шахвердова).

Адаптація студентів-першокурсників розглядається здебільшого у трьох аспектах, що відображають основні напрямки діяльності студентів:

- адаптація до нових умов навчальної діяльності (приспособування до нових форм і методів навчання, контролю і засвоєння знань, режиму праці та відпочинку тощо);
- адаптація до групи (включення в студентський колектив, засвоєння його правил і традицій, налагодження емоційних контактів та спілкування з однокурсниками);
- адаптація до майбутньої професії (засвоєння професійних знань, умінь і навичок, формування професійно значущих якостей особистості) [3].

Можна припустити, що в реальному житті ці аспекти нерозривно пов'язані між собою.

Студенту першого курсу доводиться пристосовуватися до нових навчальних вимог, які ставить перед ним заклад вищої освіти (для навчального процесу першокурсників характерні інтенсивне розумове навантаження, збільшення обсягу навчальної інформації, велике емоційне напруження, чітка регламентація праці і відпочинку), і водночас до нових соціальних умов спілкування з однолітками та педагогами, організації свого побуту (відсутність звичного родинного кола, самостійний спосіб життя, матеріальні труднощі, складність проживання в

гуртожитку тощо) [1]. Все це спонукає здійснити аналіз змісту, чинників та показників соціально-психологічної адаптації студентів до вузу.

Сучасні наукові уявлення про феномен адаптації як процес пристосування, що проявляється у взаємодії індивіда й середовища, виявляється у встановленні динамічної рівноваги між системами зовнішнього й внутрішнього середовища, дають підстави для трактування поняття «соціально-психологічна адаптація» як процесу організації соціально-психологічної взаємодії людини з навколишнім середовищем, що сприяє найбільш повній реалізації її особистісного потенціалу.

Соціально-психологічна адаптація відображає процес внутрішньої інтеграції групи студентів-першокурсників та процес інтеграції цієї групи до усієї студентської громади. У цьому контексті основною функцією адаптації є прийняття студентом норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії, які в ньому склалися, формальних і неформальних зв'язків, а також форм і методів навчальної роботи.

Деякі студенти відчують труднощі входження в новий студентський колектив, налагодження дружніх стосунків з однокурсниками, спілкування з викладачами. Якщо ж група стає референтною, студент самостверджується, починає виконувати в ній певну роль (лідер групи, ініціатор, організатор тощо).

Критеріями успішної соціально-психологічної адаптації студентів до навчання у вузі є:

- адекватне сприймання навколишньої дійсності;
- адекватна система взаємин з соціальним оточенням;
- здатність до праці, до успішного навчання, до ефективної організації вільного часу та відпочинку;
- здатність до самообслуговування у гуртожитку та взаємодопомоги в групі;
- здатність змінювати поведінку відповідно до рольових очікувань оточення [8].

Результат адаптації значною мірою залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів. Серед зовнішніх факторів виокремлюють: суспільно-політичні, соціально-економічні, культурні, соціально-психологічні (вплив соціального оточення, групова згуртованість, статус в групі). До внутрішніх факторів відносять: індивідуально-психологічні (психічні функції, здібності, мотивація, життєві цінності, самооцінка, особистісні якості) [5].

Серед суб'єктивних чинників, які негативно впливають на процес соціально-психологічної адаптації першокурсників до ВЗО, виокремлюють такі:

- недостатній рівень їхньої підготовки за шкільними навчальними програмами;
- несформовані навички навчально-пізнавальної роботи, уміння вчитися;
- пасивність, відсутність самостійності у розв'язанні життєвих проблем та вирішенні навчальних завдань;
- невисокий рівень соціальної культури;
- недостатньо осмислена установка на оволодіння професією;
- невпевненість у власній спроможності ефективно організувати своє навчання і життя [4].

Різноманітність зовнішніх та внутрішніх факторів зумовлюють деякі відмінності у протіканні адаптаційного процесу для кожної особистості. Проте будь-яка адаптація проходить у певній послідовності етапів. На думку С.Г. Попова [2], процес соціально-психологічної адаптації студентів до навчального закладу передбачає чотири етапи:

Етап 1. Оцінка рівня підготовленості студента-першокурсника, яка необхідна для розробки найбільш ефективної програми адаптації. Варто пам'ятати, що до вступу у вуз студенти не стикалися з подібним способом організації навчальної діяльності. Тому необхідно ознайомити їх з особливостями навчання у ВЗО, допомогти влитись у новий колектив.

Етап 2. Орієнтація – практичне знайомство першокурсника з його правами та обов'язками, а також з вимогами, які до нього висувуються з боку навчального закладу та викладачів.

Етап 3. Дієва адаптація – цей етап полягає у пристосуванні студента-першокурсника до свого соціального статусу і значною мірою зумовлюється його включенням в міжособистісну взаємодію з однокласниками. У контексті цього етапу важливо надавати максимальну психологічну підтримку студенту, регулярно разом з ним проводити оцінку ефективності його навчальної діяльності та особливостей взаємодії з однокласниками та викладачами.

Етап 4. Функціонування – цим етапом завершується процес адаптації. Він характеризується поступовим подоланням проблем у навчанні та міжособистісних стосунках і переходом до стабільної навчальної роботи.

Слід зазначити, що зміна етапів викликає певні труднощі, так звані «адаптаційні кризи», оскільки вплив соціального середовища зазвичай різко зростає. В результаті у студента-першокурсника виникає стан тривоги, опірності, стресу, пошуку шляхів виходу з проблемних ситуацій.

Щоб подолати ці проблеми, необхідно забезпечити першокурснику емоційну підтримку, психологічний супровід навчальної діяльності. Все це може бути здійснено як в консультативній, так і в тренінговій формі (найкращим у цьому випадку нам видається тренінг рольової поведінки, розвитку емоційного інтелекту, комунікативної компетентності особистості).

Психологічна робота з першокурсниками, на нашу думку, повинна включати в себе реалізацію низки заходів просвітницького, профілактичного та корекційно-розвивального характеру; підвищення мотивації до навчання у вищому закладі освіти, знаходження особистісних сенсів у навчально-професійній діяльності; розвиток соціального та емоційного інтелекту, і разом з тим, гнучкості поведінки (адаптаційної мобільності). Ця робота може здійснюватися як у груповій формі (соціально-психологічний тренінг), так і в індивідуальній (під час консультативної бесіди).

Адміністрація вищого навчального закладу, викладачі, куратори груп, студенти старших курсів мають сприяти успішному включенню першокурсників до нового освітнього середовища. Значну допомогу у вирішенні цих завдань може надати психологічна служба вищого закладу освіти, яка повинна забезпечити психологічний супровід процесу становлення особистості майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Макаренко Н. В., Вороновская В. И., Панченко В. М. Связь индивидуальных психологических свойств с успешностью обучения в вузе // *Психологический журнал*. 1991. Т.12. № 6. С. 98–104.
2. Попов С. Г. Управление персоналом: учеб. пособие. Москва: Инфра-М, 2002. 336 с.
3. Психологические исследования проблемы формирования личности профессионала / Под ред. В. А. Бодрова. Москва, 1991. 855 с.
4. Скрипник В. Особливості перебігу та самосприйняття соц-психологічної адаптації студентів-першокурсників // *Психологія і суспільство*. 2005. № 2. С. 88–89.
5. Слободчиков І. М. Переживание одиночества в контексте проблем психологической адаптации студентов психолого-педагогических вузов // *Психологическая наука и образование*. 2005. № 4. С. 71–75.
6. Хазратова Н. В. Включення студента до соціально-психологічного простору ВНЗ: типи особистісних проблем та консультативна робота з студентами // *Практична психологія та соціальна робота*. 2000. № 2. С. 5–8.
7. Шпак М. М. Роль психологічної служби у професійному становленні студентів // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12 : Психологічні науки*. – 2007. – № 18 (42). – С. 146–150.
8. Юшина О. Супровід процесу адаптації студентів-першокурсників // *Психолог*. 2009. № 22–23. С. 57–60.

Грищенко Наталія

Науковий керівник: профКікінежді. О. М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІВЧАТОК І ХЛОПЧИКІВ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Трансформаційні процеси в Україні в умовах реформування освіти та євроінтеграції вимагають вироблення нових суспільних вимог до освіти, зокрема її дошкільної ланки як основи соціокультурного становлення особистості, в умовах функціонування якої забезпечується повноцінний розвиток особистості, незалежно від її статі, віку, дієздатності, раси, культури, віросповідання, етнічності тощо, «майбутня життєва траєкторія людини» (В. Кремень). Пріоритетним завданням реформування національної освіти в умовах Концепції Нової